

เทศน์เช้า วันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๕๔

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ความจริง เห็นไหม ความจริงคือเรื่องความปกติ แต่สิ่งที่เป็นโลกมันเป็นความวุ่นวาย โลก เห็นไหม สังคมต้องมีการกินอยู่กัน มีการพึ่งพาอาศัย มันต้องขับเคลื่อนไป สังคมก็ต้องขับเคลื่อนไป ขับเคลื่อนไปเพื่อให้ชีวิตนี้ดำรงอยู่ได้

ชีวิตนี้ดำรงอยู่ได้นะ แต่นักบวชเราเวลาอยู่ในป่าในเขา ในป่าในเขาอาศัยบิณฑบาตนะ แต่ฤๅษีชีไพรเขาอาศัยผลไม้ สัตว์ป่ามันอาศัยอาหารในป่า แต่เราเป็นพระไง เป็นพระต้องบิณฑบาต ถ้าบิณฑบาตนะ โดยทั่วไปที่พระเจ้าช่วยเหลือตัวเองนั้นเป็นเรื่องความเห็นของเขา แต่โดยสังขารบิณฑบาตเป็นวัตร การฉันอาหารบิณฑบาตเป็นวัตร นี่ได้เห็นความเป็นไปของสังคม

สังคม เห็นไหม เวลาไปบิณฑบาตใครเป็นคนหุงหาอาหารใส่บาตรให้พระ นี่มันเป็นแม่ครัว เป็นลูกเต้าหลานหลานของเขา ความกระทบกระทั่ง ความสุข ความดีใจของเขามีอยู่ตลอดนะ บางทีไปนี่เขามีการขัดแย้งกัน เขามีสิ่งใดเขาก็แสดงธรรมให้เราฟังกันหนึ่ง ถ้าเขามีความสุข เขามีความรื่นเริงนะ เขาก็แสดงธรรมให้เราฟังกันหนึ่ง ผู้ที่ใส่บาตรเห็นสมณะ..

“การเห็นสมณะเป็นมงคลอย่างยิ่ง”

สมณะที่หนึ่ง สมณะที่สอง สมณะที่สาม สมณะที่สี่ นี่เป็นเรื่องของหัวใจใจ ถ้าหัวใจนะ เรื่องของนามธรรมมันกว้างขวางลึกซึ้งไม่มีขอบเขต เรื่องของโลกมีขอบเขตนะ ต้องเป็นวิทยาศาสตร์ ต้องแสดงสังขาร ต้องพูดถึงความจริงให้ได้ แต่ธรรมะนี่พูดความจริงได้ แต่ความจริงสังขารของอริยสัจนี้ พูดความจริงของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมาด้วยกัน

ครูบาอาจารย์ของเรา เห็นไหม ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมา ผู้ที่มีสังขารในหัวใจ เวลาพูดถึงธรรมะนี้จะเข้าใจกันได้ ผู้ที่ปฏิบัติมา กับผู้ที่ปฏิบัติมาแล้วไม่เป็นความจริง เวลาพูดกันเหมือนนกกับปลาคุยกันแตกต่างกัน ความแตกต่างอันนั้นมันเกิดจากสิ่งใดล่ะ? มันเกิดจากความเห็นที่แตกต่างกัน นกเห็นความเป็นไปของบนอากาศ บนยอดไม้ นะ ปลาเห็นความเป็นไปในแหล่งน้ำ

นี่ความเห็นแตกต่างกัน แยกต่างกันอย่างเหตุไฉน? แยกต่างกันอย่างมีความเห็นผิด และความเห็นถูก แต่ถ้าเป็นความจริงล่ะ? ความจริงมีความแตกต่างไหม? ความจริงไม่มีความแตกต่างที่ผลลัพธ์ แต่ความจริงจะมีความแตกต่างกันที่วิธีการ วิธีการจะมีความแตกต่างกัน แต่ผลลัพธ์นั้นไม่แตกต่างกัน

ฉะนั้น ที่เรามาวัดมา เรามานี้หลวงปู่ท่านบอก “มาวัดใจ” ไปวัดนี้ข้อวัตรคือวัตรนะ เห็นไหม ข้อวัตร มาตรฐานต่างๆ เขาวัดสิ่งที่เป็นวัตถุสิ่งของ ข้าวของที่เขาวัดคำนวณของเขา ธรรมดา! ธรรมดา ข้อวัตรปฏิบัติมันวัดใจของคน ถ้าใจของคนมีข้อวัตรปฏิบัติ มีหลักการของมัน สิ่งนั้นมันเป็นประโยชน์ไหม?

นี่มันวัดใจ ไปวัดไปวัดใจ ถ้าไปวัดใจ เห็นไหม จิตใจที่เป็นธรรม มีhiri มีโอดตัมปะ ทำสิ่งใดมันสะอื้นสะเทือนกับหัวใจ มันทำสิ่งนั้นลงไปในความผิดพลาดนี้มันเป็นไปได้ แต่ถ้ามันไม่มีข้อวัตรปฏิบัติ มันทำไปตามอำนาจของตัณหาความทะยานอยาก ทำสิ่งใดก็ได้ ทำสิ่งใดก็ได้ เห็นไหม นี่เป็นนามธรรมนะ

ย้อนกลับมาที่วัตถุ.. วัตถุข้าวของ ปัจจัยเครื่องอาศัย สิ่งนี้เราหามา เราจะเก็บหอมรอมริบที่ไหน? คูสิไปคูโกดงสินค้าตามท่าเรือสิ โกดงสินค้าของเขาเก็บสินค้าไว้มากมายมหาศาล เขาสร้างโกดงสินค้านะ เขาทำเป็นธุรกิจของเขาได้ วัตถุต้องมีที่เก็บที่รักษามันไว้ แต่บุญกุศลเอาอะไรไปเก็บมันล่ะ? เห็นไหม เวลาบุญกุศลเอาอะไรไปเก็บมันไม่ได้ แต่เวลามันเกิดตายๆ ในวิภูสงสาร

นี่ในวิภูสงสารอะไรพาเกิด? บุญพาเกิด เห็นไหม บุญพาเกิด ในบุญนั้นก็มิบาป ในบาปนั้นก็มิบุญ คนเกิดมานั้นะบุญพาเกิด เกิดมาแล้วมันก็มีบุญกุศล แต่มันก็มีสิ่งที่เราทำมา เหริยณฺมึ ๒ ด้านทั้งนั้นแหละ จิตทุกดวงมีความผิดพลาดมา แต่ความผิดพลาดนั้นถึงคราว เห็นไหม ดูพระอรหันต์ในสมัยพุทธกาลสิ สิ่งที่พุทธลักษณะนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด พระนันทะคล้ายขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

คูสิดูเวลาคนแคะคนแกร็นที่เป็นพระอรหันต์สิ ในสมัยพุทธกาลมีคนแคะคนแกร็นอยู่ ตัวเดียวๆ เป็นพระอรหันต์ นี่พระไม่เข้าใจนะ ด้วยความเมตตาไปล้อเล่น ไปทำสิ่งต่างๆ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านเห็นแล้วท่านสงสารใจ คนที่ไปทำสิ่งนั้นจะได้เวรได้กรรมไปนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า

“เธอไปทำสิ่งนั้นไม่สมควร นั่นนะพระอรหันต์นะ นั่นนะพระอรหันต์นะ” เห็นไหม

คูตินเมื่อปัจจัยเครื่องอาศัย ในเรื่องวัตถุ ในเรื่องร่างกาย มันแตกต่างกันหลาย แต่ในหัวใจนี้เป็นพระอรหันต์ก็เป็นพระอรหันต์เหมือนกัน สิ่งที่เป็นพระอรหันต์เหมือนกันนะ คำว่าพระอรหันต์ขึ้นมา มันละทิ้งหมดคนะ มันละทิ้งสิ่งที่เป็นตะกอนในใจทั้งหมด สิ่งที่เราทุกข์เรายากกันอยู่นี้เพราะมีตะกอนในใจ ถ้ามีตะกอนในใจนะมันเหยียบย่ำ มันทำลายเรา

ตะกอนในใจนี้ทำให้ทุกข์ ทำให้ร้อน ทำให้วิตกกังวล ทำทุกอย่าง อย่างตะกอนในใจ เพราะมีตะกอนในใจถึงไม่มีหิริ โอตตปปะ ถ้าไม่มีตะกอนในใจ มันมีหิริ มีโอตตปปะ ทำสิ่งใดมันก็สะดุ้งกลัวกับการกระทำนั้น แต่ถ้าเราไม่มีสิ่งใด เรามีตะกอนในใจ ทำแล้วมันสะใจ มันสาสม ทำแล้วมันพอใจ เห็นไหม ถ้าจิตใจเป็นอย่างนั้น เวลาออกมาเป็นวัตถุ เป็นความดำรงอยู่ร่วมกัน ความดำรงอยู่ร่วมกันนะมันก็กระทบกระเทือนกันเป็นธรรมดา

ถ้ากระทบกระเทือนเป็นธรรมดา เห็นไหม พวกเรานี่เป็นคนที่มีกิเลส พวกเรามาประพฤติปฏิบัติ ฉะนั้น พอเวลามาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา สิ่งนี้มันถึงต้องให้อภัยต่อกัน เวลา นักปราชญ์เขาจะค้นหาความผิดของตัวเอง เขาไม่ค้นหาความผิดของคนอื่น นี่เราผิดสิ่งใด เรามีสิ่งใด ถ้ามันค้นหาเข้ามาที่ตัว แต่มันค้นหาไม่เจอสิ มันยังค้นหาแต่ความดี เรานี้มีแต่ความดี ไม่มีความผิดพลาดเลยนะ

ทุกคนพอกันไปในตัวเองนะ อู๋.. ตัวเองดีหมดเลย ไม่มีความผิดพลาดสิ่งใดเลย แต่ถ้าไปข้างนอกนะ โอ้อโฮ.. คนนั่นผิดหมดเลย คนนั่นก็ผิด คนนี้ก็ผิด คนนั่นก็ผิด เห็นไหม นี่เพราะว่าตะกอนในใจ เพราะมีตะกอนในใจมันส่งออกหมด แต่ถ้าเราเป็นนักปราชญ์เราจะค้นกลับมาที่ตัวเรา ตัวเรามีสิ่งใดผิด

มันมีผิดนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเนะ นี่เมตตาคณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสิ้นฝั่ง สิ้นเหลือมากเลย เราคิดว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเมตตาไปหมด เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาลนะ ตอนนั้นเป็นลูกศิษย์ของพระสารีบุตร จะไปกราบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วไปจัดที่จะไปพัก นี่เสียงดังมาก ตอนนั้นพระนาคิตะเป็นผู้อุปฐากอยู่ พระอานนทังยังไม่ได้อุปฐากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเนะ

“นาคิตะ นั้นเสียงใครเขาทำสิ่งใดกัน เหมือนชาวประมงเขาหาปลากัน”

คำว่าชาวประมงเขาหาปลากัน เวลาเขาเข้าฝั่งเขาทำอะไร? เห็นไหม เหมือนชาวประมงเขาหาปลา กัน นี่พระนาทิตะรายงานองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “เป็นสัทธวิหาริกของพระสารีบุตร จะมากราบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกให้พระนาทิตะ “ไต่ออกไป ไต่ออกไป” ไต่ออกจากวัดหมดเลย ไต่ออกไป

สมณะ! สมณะทำกิริยาไม่สมกับเป็นสมณะ ไต่ออกไปหมดเลย นี่พระมานะเป็นร้อยได้ ออกหมด ไต่ออกไป พอไต่ออกไปคืนนั้นเทวดามานะ มาเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ภิกษุบวชใหม่เขาก็ไม่รู้เป็นธรรมดา นี่เวลาไต่ออกไปแล้วมันเสียโอกาสเขา” เห็นไหม มันเสียโอกาสเขา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไต่ออกไปแล้วนะ ให้คนไปนิมนต์กลับมาแล้วเทศนาว่าการ วันนั้นสำเร็จมากเลย เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเราว่ามีแต่เมตตา มีแต่คิดว่าจะโอ้อ้อๆ ใจ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไต่พระออกไป ไต่พระออกไป ในพระไตรปิฎกมีหลายกัณฑ์นะ มีหลายกัณฑ์

จะนั่นย้อนกลับมาสิ เรามองกันเองใจ เรามองว่าคนมีธรรมนี้ต้อง อู้ฮู.. ต้องเอาแต่ใจๆ เอาแต่ใจไม่ใช่การชำระกิเลส เอาแต่ใจไม่ใช่การช่วยเหลือเจือจานกัน การช่วยเหลือเจือจานกันสิ่งใดผิดพลาด สิ่งใดไม่ดี ต้องบอกสิ่งนั้นว่ามันไม่ดี สิ่งนั้นต้องแก้ไข ทีนี้พอเราบอกสิ่งนั้นไม่ดีเราก็อ้อมรับกันใจ เราบอกว่า โอ๊ย.. อู๋ โอ๊ย.. อู๋ ไม่ดีๆ

เวลาหลวงตาท่านบอกนะ “ท่านคุณกิเลสของคน ท่านไม่ได้ดูคนนะ” เวลาไปไหนท่านบอกว่า “ท่านไปเอาน้ำใจคน” สิ่งของวัตถุเป็นเครื่องแสดงออกเท่านั้น สิ่งที่คนเขาแสดงออก สิ่งที่แสดงออกเอามาเป็นประโยชน์กับโลกใจ สิ่งที่แสดงออก ถ้าไม่มีเครื่องแสดงออก น้ำใจมันแสดงออกจากอะไรล่ะ?

คูสิ เวลาเรานั่งสมาธิภาวนากัน เห็นไหม นี่เรายังคับอะไร? ทุกคนก็บอกว่าปวดแข็ง ปวดขา ปวดเอวหมดเลย เรายังคับร่างกายเพื่อเอาอะไร? ก็เพื่อเอาหัวใจใจ เราบังคับร่างกาย บังคับวัตถุก็เพื่อเอาหัวใจ เพื่อเอาความสงบร่มเย็นของเรา แล้วถ้าใจมันร่มเย็นเป็นสุขขึ้นมา แล้วเวลา มันร่มเย็นเป็นสุข เห็นไหม พอออกจากนั่งสมาธิเนะมันก็เริ่มจะคิดแล้ว นี่สิ่งที่ประ โยชน์ สิ่งที่มีความสุขร่มเย็นมันเป็นเพราะเหตุใด?

เวลาเราเร้าร้อน นี่เราเร้าร้อนอยู่ ที่เราพยายามอยากได้สมาธิ อยากประพฤติปฏิบัติแล้ว มันไม่ลง มันไม่ลงมันมีแต่ความดิ้นรนในหัวใจ มันเป็นอย่างใด? นี่พอมันเป็นอย่างใดนะมันเทียบเคียงได้ไง พอมันเทียบเคียงได้นี่ปัจจัยจัดตั้ง พอปัจจัยจัดตั้งคนเข้าไปสัมผัสได้ เวลาไปศึกษาธรรมะมันศึกษาด้วยความเข้าใจแล้ว อ้อ.. ที่ว่าเราไม่เข้าใจๆ เพราะมันเป็นเหตุนี้เอง แต่ถ้ายังไม่ได้ปฏิบัตินะมันก็บอกว่าทำไมจะไม่เข้าใจ? อ่านพระไตรปิฎกมา ๕ รอบแล้ว อ่านพระไตรปิฎกมาหมดเลยทำไมจะไม่เข้าใจ ทำไมไม่เข้าใจ มันว่ามันเข้าใจหมดนะ แล้วพอพูดไปมันก็ขัดแย้งกัน ขัดแย้งกัน

ขัดแย้งกันเพราะอะไร? ขัดแย้งกันเพราะว่าปลากับนกไง คนหนึ่งก็พูดถึงระดับหนึ่ง อีกคนหนึ่งก็พูดอีกระดับหนึ่งใช่ไหม? ระดับของการศึกษา สุตมยปัญญาเนื่ององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านบอกปริยัติ ปฏิบัติ ไม่คัดค้านนะ ไม่คัดค้านเรื่องการศึกษา ไม่คัดค้าน แต่ศึกษามาแล้วนี่รู้อะไรจริง มีความจริงแล้วหรือ? ถ้าไม่มีความจริงแล้วเขาศึกษามาทำไมล่ะ?

เขาศึกษามาเพื่อปฏิบัตินะ แล้วปฏิบัติเนี่ย เวลาปฏิบัติเรานั่งกัน เรามาปฏิบัติกัน นั่งสมาธิกัน เราปฏิบัติอยู่นี่มันเป็นจริงแล้วหรือ? ถ้ามันยังไม่เป็นจริงมันก็ทุกข์ร้อนอยู่อย่างนี้ นั่งสมาธิแล้ว นั่งนี่มันก็ทุกข์มันก็ยาก แต่! แต่มันยังมีบุญกุศลนะ ยังมีความเชื่อ มีความเชื่อมั่น ยังมีความมูมานะกันอยู่นะ แต่ถ้ามันไม่มีความเชื่อมันมันทั้งหมดนะ

โหย.. ปฏิบัติแล้วก็ทุกข์ ปฏิบัติแล้วก็ลำบาก แล้วมันก็เจ็บ มันก็ปวด ก็เสียเวลา โหย.. ไปทำมาหากินคิดว่า ได้เงินได้ทองยังจับต้องได้ เออ.. ทำมาแล้วยังได้เงินได้ทองเท่าไร? โหยนี่ปฏิบัติมาปี ๒ ปีก็ไม่เห็นได้อะไร ก็คนเดิมนี่แหละ มีแต่แก่ไปเรื่อยๆ มีแต่ทุกข์ไปเรื่อยๆ ไม่เห็นได้อะไรติดไม้ติดมือมาเลย แต่ถ้ามันเป็นสมาธินะ มันมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมามันได้ผลนะ พอมันได้ผลขึ้นมาเห็นใหม่

เวลาอนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นพระโศดาบัน แล้วเวลานิมนต์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปนี้สร้างวัดเชตวัน สร้างทุกอย่าง สุกทำแล้วลูกชายไม่เห็นด้วย ลูกชายไม่เห็นด้วย นี่จ้ำงนะจ้ำงลูกชาย เพราะเลี้ยมมารักมาก อยากให้ลูกชายได้ทั้งโลกนี้และโลกหน้า โลกนี้คือในปัจจุบันนี้ โลกหน้าถ้าเขามีธรรมในหัวใจของเขา เขาจะเกิดที่ดีของเขา เขาจะมีหลักเกณฑ์ของเขา

นี่จ้ำงให้ไปวัดก็ไปนอน นอนแล้วก็กลับมาเอาตุ้ม นอนแล้วก็กลับมาเอาตุ้ม นี่อนาถบิณฑิกเศรษฐีก็เพิ่มมากขึ้น ต่อไปนะ ถ้าไปแล้วให้จำคำพูดขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

คำหนึ่ง ก็จะทำให้เงินเพิ่มมากขึ้น ถ้าสองคำก็ให้มากขึ้น พอไปก็ต้องจับความให้ได้ พยายามจะจับ
เนื้อความเพื่อจะไปเอาตั้งค์มากขึ้น เอาตั้งค์มากขึ้น พอมันไปบึ้ง! เป็นพระโศดาบันนะ บึ้งเลยนะ

กลับบ้านทุกวันมาถึงก็แบมือเอาตั้งค์เลย ยิ่งจะเอามากขึ้นๆ นี่วัตถุ จะเอาตั้งค์ เอาวัตถุ
เห็นไหม เอาวัตถุนี้จ้างให้ไปวัด พอเริ่มยอมไปแล้ว ไปวัดก็ไปนอนตามโคนต้นไม้ ไปวัดแล้วก็
ไปนอน เขาไปฟังเทศน์กัน นี่ก็ไปแอบนอนอยู่ พอบอกว่าไปวัดแล้วก็กลับ กลับมาเอาตั้งค์ พอ
เพิ่มตั้งค์ขึ้นมาวัตถุ เห็นไหม จ้างวัตถุ ก็บอกว่าให้ฟัง ให้เอาเนื้อความวันละคำ ถ้าได้คำหนึ่งจะ
ได้ตั้งค์มากขึ้น

นี่ก็พยายามจะจับประเด็น จับประเด็น พอมันบึ้งเป็นพระโศดาบันนะ กลับบ้านพ่อกำ
ตั้งค์รอจ่ายอยู่ เพราะต้องการเอาวัตถุแลกกับน้ำใจมา แลกกับน้ำใจมา วันนั้นไม่กล้าไปเอาตั้งค์
เรียกให้ไปเอาตั้งค์นี้ไม่เอานะ เข้าไปกราบพ่อนะ กราบพ่อแล้วรำพันกับพ่อนะ “โอ้.. พ่อเลี้ยงมา
ดินเท่าฝ่าหอย เลี้ยงมาทั้งร่างกายจนเติบโตมาขนาดนี้ มันก็ยังโง่งเง่าเท่าตุ่นขนาดนี้”

จ้างให้ไปวัดก็ไป มาเอาตั้งค์ๆ บอกว่าให้มาเอาคำสองคำก็ไป เพื่อจะมาเอาตั้งค์ๆ พอมัน
เป็นโศดาบันนี่บอกไม่เอา ไม่เอา กราบพ่อแล้วกราบพ่ออีก จากคนหัวคือคนหัวรั้นนะ นี่
เพราะว่าเอาวัตถุ เอาเงินทองจ้างๆ เห็นไหม นี่น้ำใจ พอได้น้ำใจขึ้นมาแล้วเงินมีค่าไหม? ไม่กล้า
รับแล้วยังละอาย ยังละอายแก่ใจ ละอายแก่ใจแล้วยังรำพันออกมาบอกว่าพ่อเลี้ยงมาดินเท่าฝ่า
หอย เห็นคุณของพ่อ เห็นคุณของพ่อมาก พ่อเลี้ยงมานี้ก็ให้ชีวิตมาแล้ว เลี้ยงดูมา ยังเปิดใจให้อีก
แต่กว่าจะเปิดใจได้นะ นี่คนต้องมีอุบาย

ฉะนั้น สิ่งที่เครื่องแสดงออกของน้ำใจนี้เพื่อประโยชน์กับโลก โลกนี้เป็นวัตถุ บังคับ
เครื่องอาศัยมันต้องอาศัยกัน ขาดไม่ได้หรือ แต่คนที่เป็นธรรมแล้วนะ จะอาศัยสิ่งใดก็ไม่เป็นจี
ข้ามัน ไม่เป็นทาสมัน พร้อมทั้งจะเสียสละมัน พร้อมทั้งที่จะเสียสละชีวิตนี้

“ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด”

จิตออกจากร่างไป แม้แต่ร่างกายก็ทิ้งไว้ที่นี้ ทิ้งไว้กับโลกนี้ จิตปฏิสนธิเกิดจากไข่ของ
มารดาเกิดมาบนโลกนี้ แล้วสุดท้ายต้องทิ้งแม่แต่สมบัติทุกชนิด ต้องทิ้งลงที่นี้ ค่าของน้ำใจ บุญ
กุศลที่สร้างมานั้นมันไปกับใจ เพราะมันเป็นนามธรรม

สิ่งที่เป็นนามธรรม จิตมันเป็นนามธรรม สันตติ เห็นไหม ชาตุรู้ ชาตุสสารที่เป็นนามธรรม สสารตัวนี้เท่านั้นที่จะไปเกิดไปตาย สสารที่เป็นนามธรรมที่พิสูจน์ได้ด้วยทางวิทยาศาสตร์ไม่เห็น แต่จิตกับจิตรู้กัน แล้วจิตกับจิต เห็นไหม สิ่งที่เป็นบุญกุศลจะติดมันไป วัตถุต้องทิ้งไว้ในโลกนี้ บุญกุศลมันเกิดจากใจ มันจะไปกับใจนี้ ใจนี้จะพาใจนี้ไปต่อเนื่องไป

ถ้าไม่ถึงที่สุดแห่งทุกข์ หรือยังเป็นพระโสดาบัน เห็นไหม ๗ ชาติ ๓ ชาติ ๑ ชาติจะไปของมัน แต่ถ้าถึงที่สุดแห่งทุกข์นะ นี่ตะกอนในหัวใจมันไม่มี ค่าของนามธรรม ค่าของวัตถุก็มีความหมาย.. นี่มีผู้ต่อต้านมาก ถ้าพูดอย่างนั้นก็ไม่ต้องฉันข้าว ไม่ต้องทำอะไรเลยสิ มีความสุขในใจแล้วก็มีมีความสุขให้พอไปสิ ฉันข้าวทำไม? ยังมาเที่ยวบิณฑบาตอยู่ทำไม?

นี่เวลากิเลสมันต่อต้านนะ ตะกอนในใจมันต่อต้าน มันต่อต้านขนาดนั้น แต่มันเป็นปัจจัยตั้งนะ เป็นความรู้เฉพาะตน ถ้าใครรู้จริงเห็นจริงแล้วจะเป็นประโยชน์กับคนนั้น.. นี่ค่าของน้ำใจ ค่าของวัตถุและค่าของน้ำใจ เอวัง